

Korstog mot dødsdriften

Vi er vitne til en eiendommelig utvikling i vår tids kultur, en mer og mer omsegripende strukturforandring i vår tids åndelige situasjon. Den victorianske kulturoptimismen, som var så grunnfestet og som var alle manns eie, har under inntrykket av de mektige begivenhetene som har rystet verden, veket plassen for en sterk uroformennelse som griper dypere og dypere ned i menneskelagene. Den første registrering av denne strømning kom med Paul Valery's dystre kulturpessimisme — en pessimisme som minner sterkt om Hamlets monolog ved hodeskallen. Den neste fasen i denne utviklingen er den filosofiske formulering av dødsdriften i moderne kulturliv, slik som Sartre gjør det i sin eksistensialisme.

Det er intet mindre enn en oppløsningsprosess vi er inne i. Og denne prosessen gjør seg gjeldende over alt, i politikken, i det økonomiske og sosiale livet, ja i heimene og i det mest intime privatlivet. Den atomsprengning som vitenskapsmennene fikk i stand i den fysiske verden, har hatt sin parallell i den åndelige, og virkningen av den sprengningen er enorm. Den har skapt en grensesløs forvirring i alt menneskelig samkvem, i livsførsel, i moral, i kunst — over alt møter en den.

Konkrete eksempler er det nok av. En kan ta forholdene i arbeidslivet og den enkeltes stilling til ansvaret der. For våre fedre var arbeidet en hellig selvfølgelighet. Plikt og ansvar var noe naturgitt. De kunne komme med krav, men de gikk alltid med på at ytingen måtte stå i forhold til kravet. Det gjaldt ikke om for dem å få flest mulige goder for et minimum av strev. De stirret ikke så intenst på klokken at de når arbeidstiden var ute, slapp det de hadde i hendene og styrtet avsted til det som for de fleste er blitt livets mål og mening. Fornøyelsen i dens mangfoldige og ofte lite verdifulle former. De gamle ordnet fint opp etter seg når arbeidet var slutt. Tenk bare på hvor elegant fiskesnørene ble hengt opp på sin knagg når dagens lange slit var over. Ombord i en tråler i dag slenger en redskapen fra seg som best når det forløsende ord: «Utskei» lyder. Og slik er de tpå alle felter.

For de gamle var alltid livet dirigert av en forpliktende fellesskapsfølelse. Utviklingen har

— Av Ingvar Molaug —

sprengt den for lengst.

— Det er krigens skyld, heter det. Men krigene er mer et symptom enn en følge av krisen. En skal i det hele vokte seg for å løfte problemet krig—fred opp i et metafysisk plan, eller skyve det fra seg og si at det er ting som Truman og Stalin og Molotov og Acheson og Bevin og de andre storkarene får gå løs på. Det er billig og lett vint å hevde at «jeg kan da virkelig ikke gjøre noe fra eller til». Men det er farlig å gjøre seg en hodepute av den innstillingen og sove trygt på den. For spørsmålet om krig eller fred er avhengig av deg, av meg og av oss alle. Det er summen av hver enkelts innsats, av hver enkelts sinnelag, som avgjør det. Den bitte lille krig i privatlivet, i forsamlingene, i de lokale oppgjør, er derfor så farlig. Det kan være naturnødvendig å skjermes av sin egen horisont — ikke minst kan det være nødvendig i vår tid —, men i den lille verden en på den måten skaper, må det være harmoni, må det være fellesskap. Den bitte lille krigen som f. eks. bedehusfolk i en liten bygd kan reise mot en lærer, kan se ut som en ube-

års fred har vi dødsdriften i full utvikling igjen. Dens uhyggelige spøkelse løfter seg mer og mer over horisonten. Menneskene står oppe i en følelse av hjelpeløshet overfor det radikale onde.

Det er derfor ikke noe rart i at mennesker som ennå har den tenkende evne i behold leter etter bote-råd. Vi finner dem innenfor den katolske kirken samlet om en skikkelse som Jaquees Maritain, en av vår tids store lærde. Han understreker bl. a. sterkt behovet for Augustins sosiale humanisme og middelalderens fellesskapsfølelse i vår tid. Maritain vil skape en syntese av det edleste i europeisk kultur fra de skiftende epoker. På den syntesen kan en bygge opp en bedre verden. Og med utgangspunkt i de engelsktalende land har vi fått MRA

STAVANGER AFTEN BLAD

19 MARS 1949

Fra det dramatiske høydepunktet i «Den glemte faktor» der de splittende elementer avsløres.

tydelighet og kanskje være det, men den er farlig, meget farlig fordi det ikke er det gode sinnelaget, men retthaveri og maktbrynde som er drivkraften i den.

Under inntrykket av felles fare ble det her til lands som i andre land vist glimt av fordums menneskelig størhet, av offervilje, av samkjensle og av det forpliktende ansvar. Det gav mot og kraft og tro på bedre tider. Men etter tre-fire

KORSTOG ---
19.03.1949

— Moralsk opprusting — som er et annet storstilt forsøk på å gjenskape det forpliktende fellesskap. Det er intet mindre enn en ny kulturform disse bevegelsene tilstreper. Valget står nå mellom denne nye kulturform eller tilintetgjørelsen. Men forutsetningen for at en skal finne fram til fornyelsen er avhengig av hvorledes hvert menneske er i stand til å »forvandle« seg, som det heter i MRA — en annen terminus for det gamle kristne begrepet »å bli født på ny«.

Det er en ting — en ganske vesentlig ting også — som disse bevegelsene vil friske opp igjen i bevisstheten. »The forgotten Factor«, som en i kulturoptimismens tidsalder ikke lenger regnet med, ja som en betraktet som en fallen storhet, kommer nå igjen med disse bevegelsene. Og denne glemte faktor er ingen ringere enn Gud.

Så opplever vi at en gruppe av forskjellige nasjoner reiser ut i verden, lager et korstog mot dødsdriften, mot selvødeleggelsen, mot egoismen, mot de forflatende materialistiske ideologiene. Deres program er dypt grunnfestet i kristendommen, men det er tilpasset den men-

talitet som uunngåelig er vår egen tids. Kristendommens gamle ideer er blitt aksentuert i hypermoderne form og med alle de midler som vår tid stiller til disposisjon av teknikk og agitatorisk effektivitet. Kampen er trådt ut av bedehusene og rett inn i det praktiske liv, der klasse står mot klasse, arbeidsgiver står mot arbeider, mann mot hustru, barn mot foreldre, — og der nasjon tår mot nasjon i krigsfryktens dirrende spenning.

I denne uken har en trupp fra MRA gjestet Kristiansand med det mektige skuespillet »The forgotten Factor«. Det er en trupp på 70 mennesker. De satte sitt preg på byen, og forestillingen, som var gratis, har samlet fulle hus. Publikumsinteresse har kan hende vært noenlunde likelig delt mellom det denne truppen hadde å fare med, og så det giftmordet som avisene var fylt av. Skjønt en Gallup ville vel ha vist at giftmordet drog av med prisen. Den fryktelige tragedien borte i Lund hadde jo et lokalt tilsnitt for Kristiansand, og det er nå engang slik at de fleste liker å lese om uhyggelige tildragelser og blodige tragedier, når de bare har dem på tilstrekkelig avstand. Som de liker å se »thriller«s på film, eller som de liker å høre om ulykker og styggedom og korse seg derved.

Det var en grell kontrast: Det inntrengende budskapet som denne truppen kom med og som vedkom alle — og så giftmordreportasjen, uhyggen, angsten og fortvilelsen som alle svelget i og snakket om — sensasjon like utfor stuedøra så å si, akkurat på passe avstand.

— Det är synd om människorna, sa Strindberg.

Men de mange som så forestillingen i Kristiansands teater, de mange som kom i berøring med dette teamet, de fikk føling med problemer som var vel så interessante og mye viktigere og også mere aktuelle enn spørsmålet om Randi Muren virkelig skulle forlove seg til päske med den norske studenten i Lund. »Den glemte faktor« rusker opp i tilvante forestillinger. Er klasseskillet som det er formet ut i vår økonomiske og sosiale utvikling, bygd opp på et falsk grunnlag? Drar vi på en hel rekke såre lite verdifulle fordommer på det området? Det står til oss selv om vi vil skape det klasseløse samfunn, om vi skal nå fram til det forpliktende fellesskap igjen.

— Vi unge må være villige til å bære ansvaret på våre skuldre. Er vi ikke det, kan vi risikere å måtte bære geværer på våre skuldre, sa en ung amerikaner som var med i »Den glemte faktor«. Han rørte ved noe vesentlig der.

La gå at det var litt for amerikansk, dette arrangementet. Men over alle deltakerne i teamet var det en aura av godvilje og av begeistring. En kan ikke annet enn å beundre de menneskene som har tatt ut på dette korstoget. MRA og de bevegelser som arbeider på linje med den gjør et storstilt forsøk på å lime sammen den splintrede verden. Den bitre påstand som en meget klok mann slynget ut at det moderne menneskes fellesskap er massegraven, den må ikke bli til virkelighet. Det vil være den endelige katastrofe.

Den glemte faktor er vel det moderne menneskes ultima ratio — dets siste håp. Valget står i dag mellom atomspregende individualisme eller samarbeidende fellesskap tuffet på kristent grunnlag — det inspirerte demokrati.